

İNANÇ TURİZMİ ROTALARININ BELİRLENMESİNE YÖNELİK BİR ARAşTIRMA: GAZİANTEP İLİ ÖRNEĞİ*

Melike TİKEN** Metin SÜRME Kübra Nur SEVİM

Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı, Gaziantep/ Türkiye

MAKALE BİLGİSİ

Geliş tarihi: 18 Haziran 2023
Düzeltilme tarihi: 10 Aralık 2023
Kabul tarihi: 21 Aralık 2023

Anahtar Kelimeler:
İnanç turizmi, Rota,
Seyahat, Gaziantep.

ÖZET

Bu çalışmada, Gaziantep kentine turizm hedefli gelen bireylerin, Gaziantep ili çevresinde ziyaret edebilecekleri, İslami özellik barındıran ve turistik değerlere haiz bir güzergâh belirleyerek örnek bir inanç turizmi rotası oluşturulması amaçlanmıştır. Çalışmada alan yazın taraması (literatür) yapılmış ve ikincil verilerden yararlanılmıştır. Elde edilen veriler ile bir güzergâh belirlenmiş ve haritalandırma yapılmıştır. Yapılan bu rota çalışması ile Gaziantep kentinin inanç turizm potansiyelinin belirlenmesine katkı sağlanacağı düşünülmektedir. Buna benzer çalışmaların yapılmaya devam etmesi ve örnek olarak oluşturulan rota çalışmalarının turistlere sunulması ile de o şehirde inanç turizmi faaliyetlerinin gelişimine olumlu bir katkı sunulacağı düşünülmektedir.

A RESEARCH ON DETERMINATION OF FAITH TOURISM ROUTES: THE CASE OF GAZİANTEP PROVINCE

ABSTRACT

In this study, it is aimed to create an exemplary religious tourism route by determining a route with Islamic features and touristic values that individuals who come to Gaziantep for tourism purposes that can visit Gaziantep province. In the study, a literature review was conducted, and secondary data was used. With the data obtained, a route was determined, and a mapping was made. It is thought that the route study will contribute to the determination of the religious tourism potential of the city of Gaziantep. It is thought that by continuing to carry out similar studies and presenting exemplary route studies to tourists, a positive contribution will be made to the development of faith tourism activities in that city.

Keywords:

Faith tourism, Route,
Travel, Gaziantep.

*Bu çalışma 25-28 Ağustos 2022 tarihinde gerçekleştirilen "ANATOLIAN LANDSCAPE AND FAITH TOURISM: ANCIENT TIMES TO PRESENT CONFERENCE" isimli kongrede, sunumu gerçekleştirilen "GAZİANTEP İLİNDE HELAL TURİZM ROTALARININ BELİRLENMESİ" başlıklı bildiri geliştirilerek hazırlanmıştır.

**Sorumlu Yazar: Melike TİKEN, E-mail: meliketken@gmail.com Orcid: <https://orcid.org/0000-0001-7522-9895>

Metin SÜRME Orcid: <https://orcid.org/0000-0001-9810-7073>

Kübra Nur SEVİM Orcid: <https://orcid.org/0000-0002-8378-9873>

1.Giriş

Asırlar boyunca birçok uygarlığa ev sahipliği yapan Mezopotamya, ilk medeniyetlerin doğup geliştiği, ilk büyük kentlerin kurulduğu ve ilk insan topluluklarının uğrak noktası olmuştur. Tarih boyunca önemini korumuş olan bu bölge günümüzde de bu değerini sürdürmektedir. Mezopotamya, bugün Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu bölgesini, Irak'ın ve Suriye'nin doğu bölgelerini kapsamaktadır. Mezopotamya bölgesinde yer alan Gaziantep, eski çağlardan beri iklimi, verimli toprakları ve coğrafi konumu sebebiyle devamlı göç alan önemli bir yerleşim yeri olmuştur (Pamuk, 2009). Gaziantep'te ismi bilinen ve kabul edilen ilk yerleşim yeri "Dolike" şehridir. Bu şehir Dülük köyü yakınlarında bulunmaktadır. Roma imparatorluğunun bölünmesiyle beraber Gaziantep kenti Bizans yönetimine geçmiştir. İslam dini için önemi 639 yılında Hazreti Ömer'in Suriye ordusu başkumandanı Ebu-Übeyde'nin öncü komutanı Ganem Oğlu Eyaz'ın Dülük ve çevresini savaşsız vergi ödemek şartı ile İslam topraklarına dâhil etmesiyle başlamıştır (Gögüş,1997: 174). Daha sonraları Gaziantep I. Dünya Savaşı sonrasında 17 Aralık 1918'de İngilizler tarafından işgale uğramıştır. İngiliz işgalinin hemen ardından Fransızlar da şehri kuşatmıştır. Bu süreçte Antep halkının üstün başarı ve savunması sebebiyle 8 şubat 1921'de TBMM tarafından Antep şehrine "Gazi" unvanı takdim edilmiştir. Bununla birlikte Gaziantep alimlerin ve evliyaların uğrak noktası olmuştur. Öyle ki şehre "Küçük Buhara" denilmekteydi, medreselerde dönemin en yüksek ilimlerinin tahsil edildiği bir 'ilim şehri' meydana gelmekteydi (Yıldırım, 2015).

İslam dini için bu denli önemli bir konuma gelmiş olan Gaziantep kenti içerisinde birçok cami, medrese, türbe, ibadethane minaralarını barındırmaktadır. İlim şehri olarak adlandırılan Gaziantep'e birçok evliya göç etmiş ve burada yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Hazreti Musa'nın yeğeni olan Hazreti Yuşa Peygamberin türbesi de Gaziantep'tedir. Müslümanlığın ikinci halifesi Hazreti Ömer zamanında Gaziantep'te yapılan savaşlar esnasında, Hazreti Muhammed'in peygamberlik mührünü görüp öpen Ukkaye bin Mihsan Esed Hazretleri Gaziantep'e gelmiştir ve türbesi de bu şehir sınırları içerisinde yer almaktadır (Yıldırım, 2015: 155). Hazreti Ömer'in savaş komutanları şehrin anahtarlarını aldıktan sonra bir öneride bulunarak Gaziantep'in surlarla çevrilmesini gerektiğini bildirmiştir. Bunun üzerine Hazreti Ömer bu bölgede şehit düşen âlimleri işaret ederek 'Bu şehrin surlara ihtiyacı yoktur, zaten manevi surlar ile çevrelenmiştir' der. Dülükbaba, Hacıbaba, şeyh Fethullah, Alibaba, Nesimi Kurbanbaba ve daha birçok türbeyle bu kent evliyalar şehri haline gelmiştir (www.gaziantep.ktb.gov.tr). Birinci Dünya savaşı sırasında Fransa işgalinde adeta enkaz haline gelen Gaziantep şehrinde geriye ibadethanelerin, camilerin, türbelerin zeminleri, bir ya da birkaç minaresi, kalıntıları kalmıştı, ayakta kalabilen minarelerin duvarlarına kurşunlar işlemişti (Pamuk, 2009). Tüm bu sebeplerden ötürü ağır tahribe uğrayan ibadethaneler ve camiler işgal sonrasında restore edilerek eski halini almıştır. Böylesine derin yaşanmişlıklara şahitlik eden bu kentin, atılan her adımda bakılan her eserde insanları tarih sahnelerine götürmektedir. Ancak Gaziantep ilinin dini yapıları ile ilgili öneminin yeterince bilinmediği, bu kapsamda bir inanç turizmi ziyaret rotası

potansiyelinin oluşturulması gerektiği d-
şnlmektedir. Bu çalışmada şehre gelen
bireylerin, Gaziantep'in her bir yanında zi-
yaret edebilecekleri dini değerleri barındı-
ran bir güzergâh belirleyerek inanç turizmi
rotası oluşturulması amaçlanmıştır. Gazi-
antep ilinde dini bilince sahip bireylerin zi-
yaret edebileceği, ziyaret ederken bir reh-
ber niteliğinde gezilebilecek yerler ile ilgili
nemli bilgilere ulaşabileceği bir inanç tu-
rizmi rotası oluşturulup, adeta 'evliyalar
şehri' olarak adlandırılabilir bu kentin
inanç turizmi potansiyelinin ortaya çıkarı-
lması hedeflenmiştir.

2. Kavramsal ereve

Güzel (2010), araştirmasında inanç turizmi
konusunu turistik ürün çeşitlendirmesi
kapsamında değerlendirip inanç turizminin
nemini ve ekonomik getirilerini ortaya
koymayı amaçlamıştır. Çalışmada Hristi-
yanlık dinine ait olan inanç turizmi değer-
leri özetlenmiştir. Araştırmanın sonucunda
inanç turizminin ülkede geliştirilmesi için
neriler sunulmuştur. Okuyucu ve So-
muncu (2013), yaptıkları araştırmalarında
inanç turizminin o günkü durumunu sorun-
larını ve gelecekte hangi noktada olacağını
ortaya koymayı amaçlamışlardır. Araştır-
mada literatür taranmış ve Türkiye'deki
inanç turizmi merkezlerinin dağılışını or-
taya koymuşlardır. Araştırma sonucunda
Türkiye'de inanç turizmi potansiyelinin
yüksek olduğu fakat yeterince değerlendi-
rilemediği ve ulaşım, tanıtım, pazarlama
konularında önemli eksiklikler olduğu or-
taya çıkarılmıştır. Horak ve diğerleri
(2015), yaptıkları araştırmada yeni inanç
turizm rotaları belirlemek amacıyla ek
Cumhuriyeti'nin Moravna ve Zlin bölgele-
rinin mevcut inanç turizmi potansiyelini
araştırmışlardır. Veriler toplanırken bölge-
lerde yer alan kilise, kamu alanları, turistik
alanlarda 1015 kişiye anket uygulanmıştır.

Yapılan analizler sonucunda katılımcıların
%43'ünün daha önce inanç turizmine katıl-
madığı, %18'inin ise kendi yaşadıkları bl-
gelerde yer alan inanç turizm meknlarını
ziyaret ettikleri tespit edilirken katılımcıların
oğunun genel anlamda bölgelerinde
yer alan dini yapıların inanç turizmi aısın-
dan yeterli bir potansiyele sahip olduğunu
düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır.
Chantziantoniou ve Dionysopoulou
(2017), araştırmalarında Yunanistan'ın
Evia kasabasında yer alan St. John Russian
Manastırını ele alarak bu manastırın inanç
turizmi açısından önemini ortaya koymayı
amaçlamışlardır. Manastırı ziyaret eden ki-
şilerden 50 kişi ve bölgede yer alan turizm
ofislerinden 20 kişiye anket uygulanarak
veri toplanan araştırma sonucunda katılımcıların
%54'ünün hac görevi nedeniyle ma-
nastırı ziyaret ettiği ve %80'inin gruplar
halinde geldiği, yapılan ziyaretlerin yıl ie-
risinde her zaman olduğu ve manastırın ge-
nel anlamda inanç turizmi potansiyeline sa-
hip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Handri-
ana ve diğerleri (2019), Endonezya'da yer
alan dinlerin ve önemli dini merkezlerini
ortaya koymayı amaçlayan bir araştırma
yürütmüşlerdir. Veriler elde edilirken 15
kişiyle derinlemesine mülakat tekniği kul-
lanılmış ve elde edilen veriler analiz edil-
miştir. Araştırma sonucunda Endo-
nezya'nın İşlam, Katolik, Hristiyanlık,
Hinduizm, Budizm ve bunlar haricinde 245
tane daha dine sahip olduğu tespit edilirken
Budistler için Borobudur Tapınağı, Hindu-
izm dini için Prampunan Tapınağı ve Ms-
lmanlar için ise Wali Limo Hac merkezi-
nin önemli dini merkezler olduğu sonucuna
ulaşılmıştır. Koçoğlu, Bakkaloğlu ve Acar
(2019), yaptıkları araştırmada Kastamonu
ilinde yaşayan yerel halkın inanç turizmine
yönelik bakış aıalarını demografik özellik-
lere göre değerlendirmeyi amaçlamışlardır.
Anket yöntemiyle veri toplanan çalışma
sonucunda yerel halkın inanç turizmine ve

turistlere yönelik bakış aıların olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın temel problemi kapsamında yerel halkın inanç turizmine yönelik bakış aıların demografik özelliklere göre farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Eren (2020), yaptığı araştırmada inanç turizmi konusunda farkındalık oluşturmak ve bu konuda yapılmış lisansüstü tezlerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Bibliyometrik analiz ve içerik analizi yöntemiyle yaptığı araştırma sonucunda inanç turizmine yönelik tezlerin çoğunluğunun Turizm işletmeciliği anabilim dalında yüksek lisans düzeyinde yapıldığı sonucuna ulaşmıştır. Yazılan tezlerin genellikle alternatif turizmi geliştirme, tanıtım ve pazarlama, hizmet kalitesi gibi konularda olduğu tespit edilmiştir. Kaçar ve Türker (2020), yapmış olduğu araştırmada inanç turizmi kapsamında birçok turistin ziyaret ettiği Ayasofya bünyesinde yabancı ziyaretçilerin seyahat motivasyonlarını ve dini mekân algılarını tespit etmeyi amaçlamıştır. Bu kapsamda 441 kişiden anket verisi toplamış ve analiz etmiştir. Araştırma sonucunda ise Ayasofya'yı ziyaret eden yabancı turistlerin inanç konusuna yönelik seyahat motivasyonlarının; inancı güçlendirmek, i huzura ulaşmak, tanrıya yakın olmak ve ayine katılmak olduğu belirlenmiştir. Norbaev (2020), inanç turizmi kapsamında Özbekistan'ın potansiyelini değerlendirmeyi amaçladığı araştırmasında Özbekistan'ın turizm açısından önemini ortaya koyarak dünya turizm pazarı içerisindeki payını yükseltmek için öneriler getirmiştir. Ameen Zebari (2021) yılında yaptığı araştırmada Kuzey Irak'ın Duhok ilinin inanç turizm potansiyelini araştırmıştır. Araştırma sonucunda Duhok ilinde yer alan farklı dinlere ait inanç turizm alanları ortaya konmuş ve inanç turizminin Duhok ilinde ekonomik, politik ve sosyal etkileri ortaya çıkarılmıştır.

Turizm Rotası Kavramı

Geçmişte ticari, askeri, dini ve sosyal sebeplerle kullanılan ulaşım gzerghları ile günümüzde daha çok turistik hedeflerle planlanan gzerghlar, doğal ya da kültürel mirasın tanıtılması, korunması ve sürdürülebilirliği hususunda işlevsel hale gelmektedir. Bir turizm rotası, günümüzde oluşturulmuş veya geçmişte belirli bir dönemde tercih edilmiş, doğal ve kültürel miras öğelerini barındıran ve önemini bu miras üzerinden edinen, geliştirilebilen ve yerel, bölgesel ya da ulusal biçimde bir ulaşım yolu olarak ifade edilebilir (ekl, 2015: 12). Turizm rotası, turizm bölgelerini tanıtma ve pazarlama amaçlı toplumun her düzeyinden tüketiciyi bir araya getiren destinasyon pazarlama çeşitlerinden biridir. Aynı zamanda turizm rota çalışmaları destinasyonlar arası rekabet için de önemlidir.

Gaziantep İlinin Turizm Potansiyeli

Gaziantep ili kadim bir yerleşim yeri ve birçok medeniyetin uğrak noktası olmuştur. Farklı medeniyetlerin yaşamış olması tarihi ve kültürel eserlerin günümüze kadar gelmesini sağlamıştır. Gaziantep ili coğrafi konumu: 36° 28' ve 38° 01' doğu boylamları ile 36° 38' ve 37° 32' kuzey enlemleri arasında yer alan kentin doğusunda şanlıurfa; batısında Osmaniye ve Hatay, kuzeyinde Kahramanmaraş; güneyinde Suriye, kuzeydoğusunda Adıyaman; güneybatısında da Kilis yer almaktadır. 6222 km²'lik alanıyla Türkiye topraklarının yaklaşık olarak %1'lik bölümünü kapsamaktadır (Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, 2022). İpekyolu güzergâhı üzerinde yer almaktadır. İpekyolu, devletlerin, beyliklerin geçiş ve yerleşim yeri olmuştur ve bu sayede jeopolitik açıdan zengin bir konuma gelmiştir. Kent, sahip olduğu turizm potansiyeli

ile Güneydoğu Anadolu Bölgesinin en çok turist ağırlayan ve turizm alanından en fazla gelir sağlayan kentidir. Gaziantep şehri Birleřmiř Milletler Eğitim, Bilim ve Kùltür Örgütü'nün (UNESCO) Gastronomi teması ile Yaratıcı şehirler Ağına dâhil olmuş ve gastronomi başkenti olma yolunda ilerlemektedir. Gaziantep ili turizm potansiyeli ve turistik çekicilik açısından incelendiğinde gastronomi ve kùltür turizmi alanlarının ön plana çıktığı gör÷lmektedir. Gaziantep ilinin turizm potansiyelini oluşturan önemli unsurlara değinilecek olursa; müzeler, cami ve hamamlar, dini mekânlar, el sanatları ve doğal varlıkları ile oldukça zengin tarihi ve doğal varlıklara sahip olduğu gör÷lmektedir. Bölgenin içinde barındırdığı turizm çeşitleri arasında inanç turizmi imkânlarının da zengin olduğu düşün÷lmektedir.

Gaziantep şehrinin inanç turizmi çerçevesinde ayrı bir yeri ve önemi bulunmaktadır. Her ne kadar gastronomi şehri olarak ön plana çıksa da araştırmada yer alan bulgular neticesinde kentin oldukça önemli inanç turizm noktaları barındırdığı gözlemlenmiştir. İslam inancında sahabe sevgisinin ayrı bir yeri ve önemi olduğu bilinmektedir. Cennet ile müjdelenen Ukkāše bin Mihsan Esed hazretlerinin türbeleri bu kent sınırları içerisinde yer almaktadır. İslamiyet'in kabulü ile Gaziantep şehri ilim insanların evliyaları da uğrak noktası olmuştur. Öyle ki şehre "Küçük Buhara" denilmekteydi, medreselerde dönemin en yüksek ilimlerinin tahsil edildiği bir 'ilim şehri' meydana gelmekteydi (Yıldırım, 2015). Çalışma kapsamında Gaziantep bölgesi için geliştirilen inanç turizmi rota önerisi ile turizm işletmelerinde çalışan bireyler, işletmelerden hizmet alan ziyaretçiler, şehrin ekonomik kalkınmasında yer alan yerel halk, şehirdeki profesyonel turist rehberleri ve seyahat acenteleri bu rotanın

yararlanıcıları konumundadır. Özellikle Müslümanlara özgü yapıların çalışanları da bu çerçevede yer almaktadır.

3. Gaziantep'te İnanç Turizmi Rotaları

Türkiye'de en eski camiler Memlùkler, Emevîler, Selçuklular zamanında inşa edilmiştir. Anadolu'da inşa edilmiş en büyük yapılara "Ulu Cami" adı verilmiştir. Müslümanların Cuma ve Bayram namazlarını toplu bir şekilde ihya etmesini sağlama amacıyla büyük inşa edilen bu yapılar ayrıca bağımsızlığı ifade etmektedir. Camilerin gösterişli ve sağlam inşa edilmiş olmaları birçoğunun bugüne kadar gelmesini sağlamıştır (Doğaner, 2013: 326)

Medrese kelimesi Arapça "ders" kökünden gelen mekân anlamını taşımaktadır. Medreselerin inanç turizmindeki yeri din, eğitim, tarih ve mimari gibi pek çok açıdan önem arz etmektedir. (Doğaner, 2013: 334). Camiler ve Medreseler; İslam toplumlarının sosyal ve kùltürel anlamda birçok rolü üstlenerek yakın zamanımızın tarihini oluşturmaktadırlar, ancak günümüzde sadece ibadet etmek ve geçmiş tarihi anlamak için ziyaret edilmektedir. Gaziantep ili cami, medrese ve türbe bakımından oldukça zengin mimari değere sahiptir. Hemen hepsinin yapımında kesme tař kullanılsa da yapı olarak birbirlerinden farklılık göstermektedirler. şehre gelen bireylerin ziyaret edebilecekleri inanç turizmi merkezleri arasındaki cami ve türbeler tarih sırasıyla aşağıda yer almaktadır.

Çizelge 1: Gaziantep İlindeki Cami Ve Türbeler

Camiler	Ahmet Çelebi Cami (1083) Kozanlı Cami (1088) Ömeriye Cami (1210) Esenbek Cami (14.yy.) Eyyüpoğlu Cami (14. yy.) Boyacı Cami (1358) Bostancı (Bosnalı) Cami (1557) Tekke (Mevlevihane) Cami (1638) Hacı Nasır Cami (16. yy.) Alaeddevle (Aladola) Cami (1515) Tahtani Cami(1557) Ömer Şeyh Cami (1559) Şeyh Fethullah Cami ve Külliyesi (1564) Handan Bey (Handaniye) Cami (1647) Şirvani Cami (1677) Nuri Mehmet Paşa Cami (1786) Ali Nacar Cami (1798)
Türbeler	Ökkeşiye türbesi Yuşa Peygamber Türbesi Pir Sefa Hazretleri Türbesi Hacı Baba Türbesi Şeyh Fethullah Türbesi Dülük Baba Türbesi Nesimi Hazretleri

Çizelge yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Ömeriye Cami: Gaziantep'in en eski camisi olarak bilinen Ömeriye camii bugün Boyacı mahallesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Caminin kimin tarafından yapıldığı tam olarak bilinmemekle beraber bir rivayete göre Hazreti Ömer zamanında yapıldığı, ya da Hazreti Ömer'in torunu Ömer bin Abdulaziz tarafından yaptırıldığı söylenmektedir (Gaziantep Kültür Turizm İl

Müdürlüğü, 2022). Caminin bir diğer adı ise İki Ömer anlamına gelen 'Ömeriye'dir. Mahkeme sicillerinde Ömeriye adı hariçinde Atik cami ve Tapıncak cami adlarıyla da anılır. Günümüzdeki cami, mimari bakımından Osmanlı eseridir. Halk arasındaki söylentilere göre bu cami her yıl bir arpa boyu çökmekte ve toprağa gömülmektedir tamamen battığında ise kıyametin geleceğini rivayet edilmektedir (Gögüş, 1997)

Esenbek (İhsanbey) Cami: Şehitler cad-desinde yer alan mescit Osmanlı devletinin Gaziantep'i almadan önce yeraltında kayadan oyma bir havuz olarak inşa edildiği, suyunun ise Leylincikten (Tutluktan) getirildiği bilinmektedir. Osmanlı döneminde ismi bilinmeyen bir hayırsever tarafından mescit gün yüzüne çıkarılmış, 1719 yılında halkın yardımıyla genişletilerek cami haline getirilmiştir (Gögüş, 1997).

Eyyüpoğlu Cami: Eyyüpoğlu camii, kendi adıyla anılan Eyyüpoğlu mahallesinde yer alan şehrin en eski camileri arasında yer almaktadır. Camiyi kimin yaptırdığı ve ne zaman yapıldığı tam olarak bilinmemektedir. Ancak 1586 tarihli şer-i mahkeme sicillerinde, bu tarihten önce inşa edildiği anlaşılmaktadır (Şahinbey Belediyesi, 2022).

Tekke (Tekke Mevlevihane) Cami: Şahinbey ilçesi Kozluca mahallesinde yer alan Ayıntap tekkesi, Mustafa Ağa camii olarak da anılan Tekke Mevlevihane'si Güneydoğu Anadolu'nun en büyük Mevlevi zaviyesidir (Şekil 1). 1638-1639 yılları arasında inşa edilen Gaziantep'in en kıymetli eserlerinden olan Mevlevihane, Türkmen asıllı Mustafa Ağa tarafından yaptırılmıştır. Mevlevihane yapıldıktan yaklaşık 30 yıl sonra Gaziantep'e gelen Evliya Çelebi Seyahatnamesinde 40 tekke arasında en süslüsü, en iyisi olduğu ifade ederek çok sağlam ve her yerin mermer döşeli olduğunu avlusunda havuzların olduğu bilgisini

okuyucularına aktarmıştır. Son olarak tekkenin kitabesinde yer alan Hazreti Mevlana'nın Mesnevisinden ilk mısraya yer vermektedir (Güler, 2016). Bu tekkenin mimari yapı olarak da oldukça ilgi çekici özellikleri bulunmaktadır, şehrin ticaret merkezinde bulunan tekkenin, üç farklı çevreden girişi vardır. Bunlardan en önemlisi minaresi altından geçilerek ulaşılan kemerli cümle kapısıdır (İslam Ansiklopedisi, 1996). Günümüzde dergâh diye adlandırılan kısım müze haline getirilmiştir.

şekil 1: Gaziantep Mevlevihane'si solumluğunun içinden bir görünüş

Kaynak: www.islamansiklopedisi.org.tr

Nuri Mehmet Paşa Cami: şahinbey ilçesine bağlı Suburcu caddesinde yer alan bu cami Gaziantep sancak beyi Nuri Mehmet Paşa tarafından 1785 yılında yaptırılmıştır. Gaziantep savunması sırasında ağır hasar gören cami, Fransız askerlerinin silah deposu olarak kullanılmıştır. Cami 1958 yılında müzeye çevrilmiştir. 1968 yılında onarımlardan sonra tekrar ibadete açılan bu cami klasik Osmanlı mimarisi ile şehre gelen ziyaretçilerin ilgi odağı olmuştur (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2022).

Kozanlı Cami: Kozanlı mahallesinde yer alan Kozanlı Cami, 1057 yılına ait kayıtlarda mescit olarak geçmektedir. Kozan'dan Darende'ye oradan da Gaziantep'e gelip yerleşen Ali Efendi tarafından kurulan cami 18. Yüzyıldan sonra torunlarından şair dilbilgini Hâkî Abdurrahman ve Hacı

Arif tarafından caminin yararına yeni vakıflar kurulmuştur (Yakar, 2013)

Hacı Nasır Cami: 1557 yılında Antep emiri olan Hacı Nasır tarafından Elmacı arşısı diye anılan yere bir eşme ile birlikte mescit olarak yaptırılmıştır. Mescit yapımından 130-140 yıl sonra Kamalak Zade Hüseyin Ağa tarafından genişletilerek cami haline almıştır. Gaziantep savunması sırasında hasar gören minaresi halk tarafından onarılmıştır (Yıldırım, 2015, 169).

Ahmet Çelebi Cami: Gaziantep'in en eski camilerinden biri de Ulucanlar mahallesinde bulunan Ahmet elebi camidir. Yapı mihrap üzerinde yer alan kitabeye göre 1672 aralık ayı ya da 1673 ocak ayında yapılmıştır. şeyh Ramazan Efendi tarafından yapılan bu cami eski kaynaklarda Ramazaniye cami olarak geçmektedir. Ahmet elebi caminin bitişiğine bir medrese yaptırmıştır. Medrese gibi caminin ismi de Ahmet elebi adını taşımaktadır (Eroğlu, 2014).

Bostancı (Bosnalı) Cami: Bu cami şehir merkezinde Botancı mahallesinde yer almaktadır, Muhsin Zade Abdullah Paşa'nın oğlu Mehmet Bey tarafından yaptırılmıştır. Yapılış tarihi kesinlikle belli değildir. 1701 ve 1739 yıllarında onarıma girmiştir. Caminin en dikkat çekici özelliği cümle kapısının iki yanında döner sütunların olmasıdır (Göğüş, 1997) Gaziantep camileri arasında en yoğun ini süslemeye sahip yapı Bostancı camidir (Polat, 2021)

Ömer şeyh Cami: Bostancı caminin biraz ilerisinde ve şehrin kuzey doğusunda yer alan bu cami, kim tarafından ve ne zaman yapıldığı bilinmemektedir. Timurlenk'in Suriye seferi sırasında Gaziantep'e gelip halkın göstermiş olduğu tepkiler sonucunda bir süre bu mescitte kalmıştır.

Tahtani Cami: Gaziantep kalesi yanında uzun arşı caddesi üzerinde yer almaktadır. Halk arasında de Tahtalı Cami olarak da geçmektedir. Evliya elebi'nin kitabında yer aldığı kitabelerden 1555 ve 1571 yıllarında restore edildiği anlaşılmaktadır. Minaresi mimari bakımdan oldukça estetik duran bu cami ziyaretçilerin dikkatini çekmektedir.

Alaeddevle (Aladola) Cami: Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferine kadar Dulkadiroğlu beyliği yapan ve bozkur adıyla anılan Alaeddevle tarafından yaptırılmıştır. Caminin tam olarak hangi tarihte yapıldığı bilinmemekle beraber 1515 tarihinden önce inşa edildiği tahmin edilmektedir. Yıkılmaya yüz tutan cami 1906 yılında halk tarafından şimdiki haliyle yeniden yapılmıştır. Ancak caminin minaresi, günümüze kadar dokunulmamış tek parçasıdır.

Ali Nacar Cami: Yaprak mahallesinde yer alan bu eser vesikalarda Ali adında bir marangoz tarafından mescit olarak yapıldığı yer almaktadır. Zamanla yıkılmaya yüz tutmasından ötürü 1722 yılında Kepkep oğullarından Hacı Mustafa tarafından yenilenecek yeniden yapılmıştır ve minber konarak cami haline getirilmiştir.

Handan Bey (Handaniye) Cami: Karagöz mahallesinde yer alan bu cami 16. yüzyılda Gaziantep sancak beylerinden Handan Bey tarafından mescit olarak yaptırılmıştır. Hem minaresinde hem de mihrabında ini süslemeleri görölen bu cami oldukça dikkat çeken bir mimariye sahiptir.

Şirvani Cami: Sefer Paşa mahallesinde yer alan bu cami eski Gaziantep camileri arasında tek iki şerefeli cami olduğu için bu camiye aynı zamanda 'iki şerefeli cami' de denilmektedir. Halep valisi boynu yaralı Şirvani Mehmet Paşa tarafından yaptırılmıştır.

Şeyh Fethullah Cami ve Külliyesi: Halk arasında 'Şıh Ocağı' 'Şıh Cami' 'Aşağı Şeyh Cami' olarak da anılmaktadır. Caminin banisi ilk halife Hazreti Ebubekir'in soyundan geldiği bilinen Şeyh Fethullah efendidir. Gaziantep'in Şehreküstü mahallesinde yer alan bu eserin bahçesinde Antep savunması sırasında şehit olan Kara Yılan (Molla Mehmet) kabri yer almaktadır. Fransız saldırısı sırasında bu cami hastane olarak kullanıldığından ötürü top mermilerin hedefi olmaktan çıkmıştır. Bu sebeple caminin bulunduğu mahalle bile neredeyse hiç hasar görmemiştir. 1564 tarihinde yapılan bu cami Gaziantep'te yapıldığı dönemden günümüze hiç değiştirilmeden gelen tek camidir. Harim, ortadan sekizgen taş ayağa oturan ve yelpaze şeklinde açılan tonozlar ile askı kemere bağlanan bir örtü sistemine sahiptir (Şekil 2). Bu mimari özellikleri Dünyada bir tek Şeyh Fethullah camide bulunmaktadır. Şehirdeki diğer camilerde çoğunlukla Osmanlı mimarisi göze çarparken bu eserde Selçuklu mimarisi görölmektedir.

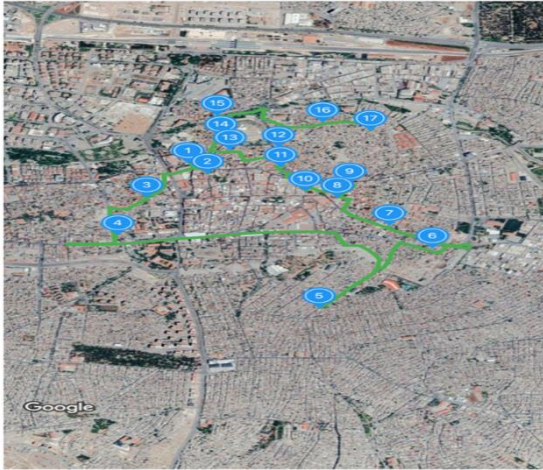
Şekil 2: Şeyh Fethullah Cami ve Külliyesi harim kısmı

Kaynak: www. Geziantep.net

Boyacı Cami: Kutlar caddesinde yer alan Boyacı cami Kadı Kemalettin tarafından yaptırılmıştır. Cami kitabesinde 1358 tarihi yazmaktadır ancak bu tarihten önce yaptırıldığı tahmin edilmektedir. Caminin en belirgin özelliklerinden biri minberin alttan kızaklı olması ve duvarda özel yapı-

lan bölmesine girip çıkabilmesidir. Gaziantep'in en büyük camilerinden olan Boyacı caminin içerisinde yer alan ince ahşap işçiliği oldukça dikkat çekicidir.

Gaziantep ili inanç turizmi rotasında cami ve medreseleri kapsayan rota planlaması yaklaşık 8 kilometre mesafede 17 noktadan oluşmaktadır. Bu 17 nokta birbirlerine oldukça yakın ve araç gerektirmeden yürüme mesafesinde yer almaktadır. Uygulanması planlanan rota güzergâhı konaklama gerektirmeden günübirlik ziyaret ile gerçekleştirilebilir. Rota güzergâhının 17 noktadan oluşan haritası aşağıda Şekil 3'te yer almaktadır.

Şekil 3: İnanç turizmi rotası cami ve medreseleri kapsayan harita

Şekil yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Çizelge 2: Şekil 3'te verilen harita üzerinde numaralandırılmış olan mekânlar

1	Ömeriye Cami
2	Nuri Mehmet Paşa Cami
3	Eyyüpoğlu Cami
4	Kozanlı Cami
5	Esenbek Cami
6	Ahmet Çelebi Cami
7	Şeyh Fethullah Cami ve Külliyesi
8	Ömer Şeyh Cami
9	Bostancı (Bosnalı) Cami
10	Ali Nacar Cami
11	Şirvani Cami
12	Handan Bey (Handaniye) Cami
13	Tahtani Cami
14	Alaeddevle Cami
15	Hacı Nasır Cami
16	Tekke (Tekke Mevlevihanesi) Cami
17	Boyacı Cami

Çizelge yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Aziz, Peygamber, evliya, Âlim gibi nitelendirilen din önderleri sevgi ve saygı duyulan kişiler "aydınlanmış" kişiler olarak adlandırılmaktadır. Değerli kabul edilen kişilerin doğduğu, yaşadığı ve ziyarette buldukları yerler "makamları" şeklinde isimlendirilip kutsal kabul edilmektedir. Bu sebeple inanç turizmi kapsamında ilgi görürler. Müslümanlık inancında "türbe" olarak adlandırılan önemli kişilerin mezarları da bulunmuş olduğu kutsal yerde oldukça ilgi çekmektedir (Doğaner, 2013).

Gaziantep ili inanç turizmi rotasında türbeleri kapsayan rota planlaması yaklaşık 80 km mesafede ve 7 noktadan oluşmaktadır (Şekil, 4). Ökkeşiye hazretleri türbesi şehrin girişinde yer almasından dolayı diğer noktalara uzak kalmaktadır. Ökkeşiye

hazretlerinin türbesi dışındaki diğer altı türbe birbirlerine yürüme mesafesindedir.

Şekil 4: İnanç turizmi rotası türbeleri kapsayan harita

Şekil yazarlar tarafından oluşturulmuştur

Çizelge 3: Şekil 4'te verilen harita üzerinde numaralandırılan mekânlar

Çizelge yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

1	Ökkeşiye Türbesi
2	Yuşa Peygamber Türbesi
3	Pir Sefa Hazretleri Türbesi
4	Hacı Baba Türbesi
5	Şeyh Fethullah Türbesi
6	Dülük Baba Türbesi
7	Nesimi Hazretleri Türbesi

Ökkeşiye (Ukkaşe) Türbesi: Nurdağı ilçesinin Sakçağözü köyünde yüksek bir tepede yer alan Ökkeşiye türbesi yılın her ayında ziyaretçi almaktadır (Şekil 5). Bu türbe ile ilgili birkaç rivayet bulunmaktadır, bunlardan en sık dile getirileni şu şekildedir; Hazreti Ukkaşe bin Mihsan Esed, Hazreti Muhammed (s.a.v) döneminde cennetle müjdelenen sahabelerinden biridir. Hazreti Muhammed (s.a.v) veda hutbesinde herkesle helalleşiirken Ukkaşe bin Mihsan Esed söz isteyerek ‘Ya Resulallah Uhud savaşı sırasında senin kırbaçın bana değmişti, bende ancak senin çıplak sırtına vurursam hakkımı helal ederim’ der bunun

üzerine çevredekiler müsaade etmese de Peygamber kabul eder, sırtını açıp Ukkaşe'nin kırbaç vurmasını bekleyen Hazreti Muhammed (s.a.v.), peygamberlik mühründen öpülür. Ukkaşe sözlerine şöyle devam eder; ‘Kısastaki gayem budur Ya Resulallah, eğer sizde bir hakkım varsa an-nemin sütü gibi helal olsun’ der (Çolak, 2008). Hazreti Ömer'in Gaziantep'i fethi sırasında şehit düşen Ökkeşiye hazretleri bulunduğu bölgeye de kendi adını vermiştir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2022). Türbenin olduğu yerde bir cami ve mesire alanı bulunmaktadır.

Şekil 5: Ökkeşiye Türbesinden Bir Görüntü

Kaynak: www.trthaber.com

Yuşa Peygamber Türbesi: Yuşa Peygamber İsrailoğulları'nın soyundan olup, Hz. Musa'nın yeğenidir. İsrailoğulları'nı göçebelikten kurtarır ve Arz-ı Kenan'a yerleştirir. Gaziantep'te Boyacı Mahallesi'nde Boyacı Camii'nden Kavafklar Çarşısı'na doğru uzanan sokakta Pirsefa denilen mevkide tek katlı bir bina vardır. Bu binada iki oda içinde iki türbe bulunmaktadır. Rivayete göre bunlardan biri Yuşa Peygamber'e, diğeri ise Pirsefa Hazretleri'ne aittir.

Pir Sefa Hazretleri: Pirsefa hakkındaki rivayetlere göre; Pirsefa'nın Hz. Yuşa'nın türbedarı olduğu ve ölünce buraya gömüldüğu söylenmektedir. Bir başka rivayete

göre ise Pirsefa Medinelidir ve ensardandır. Gaziantep'in Müslümanlar tarafından fethinde Hz. Ali kumandasında buraya gelmiş, Karaçomak'la yan yana savaşırken, uğradığı zorlu bir kılıç darbesi ile gövdesi ikiye bölünmek suretiyle şehit olmuştur. Bunun üzerine Hz. Ömer, Yuşa Aleyhisselam'ın yanına defnederek "Kendini Peygamber-i Zışan'la komşu ettim" demiştir (Kültür Portalı, 2022).

Hacı Baba Türbesi: Hacıbaba Türbesi Karşıyaka'da eski Tekel fabrikasının kuzevindeki tepede bulunmaktadır. Vaktiyle çevresi mezarlıklarla kaplı olan türbe, kurtuluş savaşında yıkıma uğrayan ve bir süre böyle kalmıştır. Son yıllarda ise halk tarafından onarılmıştır (İl Kültür Turizm Müdürlüğü,2022).

Şeyh Fethullah Cami: Şeyh Fethullah Cami, Antep savunması sırasında hastane olarak kullanılmaktaydı, bundan dolayı hasar görmeden günümüze gelen tek yapıt bu külliye'dir. Mimarı bilinmeyen ve kitabesi olmayan külliyenin banisi Şeyh Abdüllatif oğlu Şeyh Fethullah'tır. Cami, üst örtüsünün biçimiyle Anadolu Türk mimarisinde ve özellikle Osmanlı mimarisinde farklı bir yere sahiptir. Mihrap önü çıkıntısı da çarpaz ve beşik tonozun birleşiminden oluşan değişik bir tonozla örtülmüştür. Mimari bakımdan dünyada başka bir örneği bulunmamaktadır. Caminin tamamını günümüzde dışarıdan kiremit kaplı kırma bir çatı örter.

Dülük Baba Türbesi: Dülükbaba türbesi şehrin kuzeyin yer almaktadır. Çoğunlukla adak adamak için ziyaret alan bu türbede yatan Dülükbaba Antep'in Müslümanlar tarafından fethinde şehit düşmüş bir şahıstır. Asıl adı Davud'dur. Sonradan şu anda yattığı yerin adıyla anılmaya başlanmıştır.

Nesimi Hazretleri: Nesimi Hazretlerinin türbesi Gaziantep'in Şehitkâmil ilçesi Aktoprak'ta yer almaktadır. Nesimi Hz. Bağdat'ta birçok iftiraya uğramıştır. Rivayete göre Kur'an-ı Kerimi ayakaltına aldığı ve bunun üzerine derisi yüzülerek öldürülmek istenmiştir. Bu ceza uygulanırken Nesimi Hazretleri hiçbir acı duymamıştır. Fakat camide ezan okuyan müezzinin parmağına kan bulaşmış, bu kanın Nesimi Hazretlerinin murdar kanı olduğu iddia edilerek müezzinin parmakları sırayla kesilmiştir. Nesimi Hazretleri bunun üzerine, silkinerek kalkmış, boğazına kadar yüzülen deri vücuda geri yapışmış ve başını alıp yollara düşerek Aktoprak beldesine gelmiştir. Halk Nesimi Hazretlerini selamlamış ve yakınlık göstermiş, Nesimi Hazretleri de onların selamını alıp karşılık verdikten sonra oracıkta gözden kaybolmuştur. Türbesi kaybolduğu yerde bulunmaktadır.

4. Sonuç Ve Öneriler

Bu çalışmanın amacı Gaziantep ili sınırları içerisinde yer alan inanç turizmi potansiyeli bulunan cami, türbe gibi İslami miras değerlerinin İslami bilince sahip ziyaretçiler tarafından seyahat edilebilmesi amacıyla bir inanç turizmi rotası oluşturmaktır. Çalışma, rota önerisinin kültürel ve İslami özelliğe sahip değerlerin önemini vurgulanması esasına dayanmaktadır. Rota Gaziantep'in sahip olduğu zengin ve özgün inanç merkezlerinin belirlenmesi, korunması, sürdürülebilirliğinin sağlanması ve küresel turizm ağına eklenmesine katkı sunmayı hedefleyen bir çalışmadır. Çalışmanın önemli yararlarından birisi de bölgede tek başına olması gereken ilgiyi göremeyen ve değerlendirilemeyen turizm kaynaklarının birbirleri ile bağlantı kurmasını sağlayarak alternatif bir turizm faaliyeti oluşturmasıdır. Bu sayede yeterli düzeyde

çekiciliği olmayan ve göz ardı edilen değerlerin ön plana çıkarılması da mümkündür. Literatürde daha önce Gaziantep Bölgesi'nde incelenen inanç merkezleri olsa dahi çalışmada yer alan 'inanç turizm rotası' araştırma konusu olmamıştır. Gaziantep şehrinin inanç turizmi potansiyeli yüksek bir destinasyon olmasına karşın inanç turizmi odaklı fazla çalışma olmadığı görülmüştür. Mevcut araştırmanın alan yazındaki boşluğu doldurması ve uygulamaya yönelik faydaları açısından da çeşitli olanaklara sahip olacağı düşünülmektedir. Gaziantep ilinde yapılacak olan bu çalışma kentin inanç turizmi potansiyelini ortaya koyacağından yapılacak diğer araştırmalara da kılavuz görevi görecek ve bu alandaki araştırmalara bilgi aktarımı sağlayacağı düşünülmektedir. Gaziantep bölgesi için inanç turizmi rotası ile turizm işletmesi personeli, bu işletmelerinden yararlanacak ziyaretçiler, turizmin oluşturmuş olduğu ekonomik etkiden yararlanacak yerel halk, profesyonel turist rehberleri, seyahat acenteleri, Müslümanlara özgü yapıların çalışanları geliştirilecek Gaziantep bölgesi inanç turizmi rotasının yararlanıcısı konumunda olacaklardır.

Destinasyon pazarlama açısından da ilgili bölgeye yeni bir güzergâh belirlenmesi sosyo-ekonomik anlamda bir değer sağlayacağı düşünülmektedir. Bu çalışma, komşu illeri de birbirine bağlayarak inanç turizmi rotaları oluşturabilecek düzeyde bir önem taşımaktadır. Bu çalışma sonucunda çalışma alanına giren inanç turizmi faaliyetleri için potansiyel oluşturan doğal ve kültürel kaynaklar belirlenmiş, değerlendirilmiş ve kaynakların geliştirilmesine yönelik öneriler geliştirilmiştir.

İnanç turizmi rota önerisinin daha etkin kullanılabilmesi adına bu çalışma kapsamında, birtakım öneriler de geliştirilmiştir. Bu öneriler aşağıda yer almaktadır:

- Çalışmada güzergâha dâhil edilen eserlere ait bilgilerin hem yazılı kaynaklarda hem de eserin bulunduğu destinasyonlarda kitabe, bilgi panosu, tabela vb. içeriğinde yer alan bilgilerin bir kısmının eksik olduğu tespit edilmiştir. Bu sebepten ötürü ilgili belgelerin ve görsel içerikli tanıtım ürünlerinin yeniden düzenlenmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir.
- Dini yapıların binlerce yıllık geçmişiyle birçok medeniyete ev sahipliği yapmasına bağlı olarak yapılarda tahribin ve yıkımın olduğu gözlemlenmiştir. Bu yapıların restore edilmesi ve mümkün olduğunca korunması gerekmektedir.
- Gaziantep ili ulaşım bakımından oldukça gelişmiş bir kent olmasına rağmen şehre gelen ziyaretçiler inanç turizmi destinasyonlarına ulaşmakta güçlük çekmektedir, bu noktalara günün en çok ziyaret edilen saatlerinde bir ring hattı oluşturulması önerilmektedir.
- Gaziantep ili inanç turizmi potansiyelinin daha ön plana çıkarılması için gerekli tanıtım araçlarında daha fazla yer verilmelidir. İnternet üzerinden yapılan tanıtımları hedef kitleye ulaştırabilmek için çoklu dil özelliği eklenmesi önerilmektedir.

7. Kaynaklar

Ameen Zebari, S, T, M. (2019). Duhok (Kuzey Irak) İlinde Din Turizmi Olanakları. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Elâzığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Chantziantoniou, A. ve Dionysopoulou, P. (2017). The Religious Tourism in Greece: Case Study of Saint John Russian in N. Evia, Journal

of Tourism, Heritage & Services Marketing. 3 (2), 15-24.

Çolak, A. (2008). Ükkâşe B. Mihsan El-Esedî ve Ökkeşiye Türbesi. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 8(2), 173-182.

Çekül, (2015). *Kültür Rotaları Planlama Rehberi. Tarihi Kentler Birliği Yayınları Kılavuz Kitapçıklar Dizisi 3. ÇEKÜL Vakfı.*

Doğaner, S. (2013). *Türkiye Kültür Turizmi. İstanbul: Doğu Kitabevi.*

Eren, M. (2020). *Türkiye'de İnanç Turizmi ve Geliştirilmesi Üzerine Nitel Bir Araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karabük: Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.*

Erişim <https://gaziantep.ktb.gov.tr/TR-52363/gaziantep-evliyalari-ve-turbeleri.html>. Erişim Tarihi: 20.04.2022.

Eroğlu, S. (2014). *Gaziantep Ahmet Çelebi Camisi; Kadınlar Mahfili'nin Kalemışi Süslemeleri. Electronic Turkish Studies*, 9(5).

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Gaziantep Coğrafyası <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/gaziantepi-kesfet/gaziantep-coğrafyasi>. Erişim Tarihi: 23.10.2022.

Göğüş, M. O. (1997). *İlk İnsanlardan Bugüne Çeşitli Yönleriyle Gaziantep. Cihan Ofset, Gaziantep.*

Güler, Mustafa. "Antep (Ayıntab) Mevlevihane'sinin Mimari Olarak İncelenmesi ve Değerlendirilmesi". *İstem / 27 (Aralık 2016): 43-77.*

Güzel, Ö. (2010). *Turistik Ürün Çeşitlendirilmesi Kapsamında Yeni Bir Dinamik: İnanç Turizmi. Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 2(2), 87-100.

Handriana, T., Yulianti, P. ve Kurniawati, M. (2019). *Exploration of Pilgrimage Tourism in Indonesia. Journal of Islamic Marketing*, 11 (3), 783-795.

Horak, M., Kozumplikova, A., Somerlikova, K., Lorencova, H. ve Lampartova, I. (2015). *Religious Tourism in The South-Moravian and Zlín Regions: Proposal For Three New Pilgrimage Routes. European Countryside*, 7 (3), 167-178.

Kaçar, F., & Türker, N. (2020). *Ayasofya Bağlamında İnanç Turizmi Ziyaretçilerinin Seyahat Motivasyonları ile Dini Mekân Algıları Üzerine Bir Araştırma. Journal of Tourism and Management*, 1(1), 40-63.

Koçoğlu C. M., Bakkaloğlu F. & Acar A. (2019). *Yerel Halkın İnanç Turizmine Yönelik Bakış Açılarının Demografik Özelliklere Göre Değerlendirilmesi. Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 10(Ek Sayı), 124-131.

Okuyucu, A., & Somuncu, M. (2013). *Türkiye'de İnanç Turizmi: Bugünkü Durum, Sorunlar ve Gelecek. Kar, M. (Ed). International Conference on Religious Tourism and Tolerance Proceedings, 9-12 May 2013. içinde 1, s.627-643. Konya.*

Pamuk, B. (2009). *Bir şehrin Direnişi Antep Savunması, İstanbul.*

şahinbey belediyesi erişim adresi: <https://www.sahinbey.bel.tr/idet/357/1276/camiler>. Erişim Tarihi: 24.04.2022.

TRT Haber Erişim Adresi.

<https://www.trthaber.com/foto-galeri/hz-uk-kase-turbesi-ziyaretcilerini-agirli-yor/47226/sayfa-1.html>. Erişim Tarihi 07.11.2022.

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi'nin 1996 yılında İstanbul'da basılan 13. cildinde, 475-477.

Yakar, H. İ. (2013). *Antepli Divan şairleri. Gaziantep.*

Yarullina Yıldırım, R. (2015). *Fırat'tan Volga'ya medeniyetler köprüsü. Adıyaman Üniversitesi Yayınları.*